

Lily Graham

DÍTĚ
Z OSVĚTIMI



O životě a smrti může často
rozhodnout i ta nejmenší náhoda.

DÍTĚ Z OSVĚTIMI

Copyright © Lily Graham, 2019

First published in Great Britain in 2019 by Storyfire Ltd. trading as Bookouture

Všechna práva vyhrazena.

Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována

bez písemného souhlasu nakladatele.

Translation © František Jahnátek, 2022

Cover © Cabin London, 2022

© DOBROVSKÝ s.r.o., 2022

ISBN 978-80-277-2897-8 (pdf)

Dítě z Osvětami

LILY GRAHAM



Na motivy skutečných událostí

Narodila jsem se do světa, který mi zakázal žít. Jen ta prostá skutečnost, že jsem, kdyby ovšem o mně velení tábora něco tušilo, by stačila k tomu, aby můj život skončil ještě dřív, než vůbec začal.

Přesto jsem přišla na svět. Malá, hladová, ale s odhodláním žít, uprostřed jedné z nejchladnějších nocí a na jednom z nejtemnějších míst v dějinách lidstva. Nevěděla jsem a ani jsem nechápala, že můj boj o život teprve začíná.

Ženy, které mi pomohly na svět, sklonily svoje oholené hlavy a ronily slzy, zatímco jsem tiše ležela obklopená a chráněná jejich vyzáblými těly.

Nevydala jsem ani hlásku. Moje nedovyvinuté plíce mi jakýkoli hlasitý křik předem znemožnily. I když mi tento zdravotní problém způsobil v životě mnoho komplikací, byla to cena, která mi tehdy pomohla přežít.

Věřte tomu nebo ne, ale i v Osvětimi se rodily děti.

A já jsem byla jedním z nich.

PRAHA V SOUČASNOSTI

Nastal listopad a zima přišla jako nevíтанý host. Naděje vstala, aby přiložila další polínko do ohně, a kolena jí zapraskala. Venku se zvedla mlha a pouliční lampy ozářily obzor zastřený jejími chomáčky slabě oranžovým světlem. Ta tichá noc přímo vyzývala k přemýšlení a nesčetným hrnkům kávy. Rozhodla se, že si odepre pohodlí postele, dokud *to* nedodělá.

Zahleděla se na hromadu obálek před sebou a svými starými prsty přešla po hlubokých tazích písmen, kterými její matka zaplavila bílé stránky dopisů.

Už to oddalovala příliš dlouho. Léta čekala na správný okamžik, aby vyprávěla příběh, který se započal dávno předtím, než se narodila. Čekala na správná slova, správný čas.

Jenže život nečeká, až se připravíme. Spíš nás hodí do bezedného víru událostí a vyzve nás, ať plaveme; a co na tom, jestli jsme připraveni, nebo ne?

Kdosi potichu zaklepal na dveře a do dveří nakoukla kadeřavá hlava její vnučky Kamily. Jakmile spatřila

babičku u stolu, povzdechla si. Její oči se na ni výmluvě podívaly a ústa je brzy následovala: „*Babičko*, takhle se příliš unavíš. Vždyť víš, co ti říkal doktor.“

Naděje pohlédla přes brýle na svoji vnučku a v očích měla přesně ten pronikavý pohled, kterým přejížděla po studentech, když stála na stupínku před tabulí a vybízela je, aby se nad věcmi zamysleli z jiného úhlu pohledu.

„Co doktoři vědí o lidské duši, *dítě moje*? Ti věří jenom tomu, co dokážou vtěsnat do nějaké ampulky a popsat slovy. Ale já jsem viděla, co lidé dokážou – nad čím jsou schopni zvítězit, co všechno můžou *přežít* – pokud se jen pro to rozhodnou.“

Kamila dobře věděla, že hádat se s babičkou o filozofii nemělo cenu. Zkusila tedy použít pádný a nezpochybnitelný argument: „*Babičko*, všichni přece musíme spát, dokonce i ty.“

Naděje stáhla ústa do chápavého úsměvu a zalhala tak lehce a nenuceně, jako by podobné věty říkala každý den. „Ještě deset minut, jo?“ Zvedla hlavu a s nadějí v hlase dodala: „A možná ještě jedno kafe?“

Kamila si rezignovaně povzdechla, ale tentokrát to vyznělo spíš pobaveně. „No tak dobře. Ale pak hned spát,“ ukončila pádně rozhovor, přistoupila k babičce a políbila ji na čelo. Potom se obrátila a zamířila ke kávovaru v rohu místnosti.

Naděje přikývla, ale obě té hře porozuměly. Zůstane vzhůru, dokud to nedodělá, ať už to bude trvat jakkoli dlouho. Nasadila si brýle zpátky na nos a otočila na novou stránku. Pak se dotkla fotografie v pozlaceném rámečku, který nikdy neopustil svoje místo na jejím stole. Zadívala

se na mladou hubenou ženu s krátkými tmavými vlasy
a s dítětem v náruči.

Na srdci měla ještě jeden příběh.

Ten jejich.

Začal v pekle na zemi.

KAPITOLA PRVNÍ

Osvětim, prosinec 1942

„Zbláznila ses, *Kritzelei?*“ sykla jí do ucha Sofie a hrůzou vytřeštila oči. Na nedávno oholené hlavě jí v pološeru zasvítily jizvy. „*Chceš, aby nás zastřelili? Dělej, jdi!*“

Eva Adamiová zavravorala pod novým přívalem deště a skoro ztratila jeden ze svých velkých dřeváků v hustém, neúprosném bahně, které vytvořily tisíce párů nohou, jež se v něm brodily před ní. Byla pořád tma, možná něco kolem čtvrté ráno, i když ostrá záře reflektorů dodávala zdání, že je mnohem později. Shrbila se a snažila se trochu zahřát. Nevděčné a nesmyslné gesto. Lijavec jako by se rozhodl ji celou smáčet a voda dál nemilosrdně stékala za výstřih. Nesnášela *Appell*. Dvakrát denně nástup, na který se všichni museli vypotácet ven a čekat, a to bez ohledu na počasí, nazí nebo oblečení, zatímco je dvakrát po sobě spočítali, což někdy zabralo celé hodiny. Jakýkoli

projev neposlušnosti vás mohl stát život; ale o ten vás na tomto místě mohlo připravit téměř cokoli.

Ohlédla se na svoji přítelkyni. Všimla si podivného výrazu, který měla ve své hubené tváři, a toho, jak jí oříškově hnědé oči nezvykle vystupovaly na oholené hlavě.

„Jsme tady teprve týden. Helga to říkala.“

Následoval nepatrný výdech následovaný tichou nádvázkou.

Týden? *Tady?*

Už týden uběhl od chvíle, kdy je zbavili lidskosti. Nahnali je jako dobytek do špinavého vlaku, který páchl smrtí a ponižením, několik dní se tísnily v davu těl a sotva se mohly nadechnout. Po příjezdu zavládl naprostý chaos – hluk a křik, hrubé postrkování a rozdělování do skupin. Pak je odvedli do velké místnosti, strhali z nich šaty a nahé je nechali stát před oplzle se šklebícími vojáky SS. Bez sebemenšího náznaku ohleduplnosti jim oholili hlavy a postrčili k hromadě hadrů, kde musely namátkou popadnout jednotlivé kusy oblečení. Hned poté je vystrčili ven.

Eva nečekala, že ji něco po tom všem ještě překvapí, ale přesto na ni slova Helgy silně dolehla.

„Týden v pekle,“ procedila Vanda, jako by četla její myšlenky. Její zrzavé vlasy, bledá pleť a pihy ani trochu neodpovídaly jejímu česko-maďarskému původu. „Není divu, že nám to připadá jako věčnost.“ Jela s nimi ve stejném vlaku. Dva dny cestovaly vestoje. V každém vagónu se nacházelo jedno vědro s jídlem a jedno na splašky pro padesát žen.

„Myslíš, že týden na zničení života nestačí?“ prohodila Helga nevěřicně. Mohlo jí být něco kolem padesáti, ale vypadala mnohem starší. Její tmavě šedé vlasy začaly opět růst v tenkých liniích a v očích se jí jako ostatním usadil nepřítomný pohled; připomínala přízrak ze záhrobí. Byla tu o několik měsíců déle než ony a čas si vybral svoji daň; zvláště když se jednalo o trpělivost s nově příchozími, jako byla Eva. „Nepochopilas ještě, že v jedné vteřině se celý život může obrátit naruby?“ sykla na ni a plácla si dlaní do hubeného zápěstí, až se lekly. Ten zvuk jim připomněl ránu z pušky. Zakroutila hlavou a odvrátila zrak.

Pochopila to. Lépe než ostatní.

Přesto se nedokázala ubránit myšlence, že ještě před týdnem neměla o podobném místě – určeném výhradně k *vyhlazení* – ani ponětí. Místo, vedle kterého vypadal židovský koncentrační tábor a ghetto Terezín nedaleko Prahy, který byl poslední rok jejím domovem, jako dávný obraz ve snu.

„Ne, i v pekle by bylo líp,“ zamručela Vanda. Helga znovu vykročila a ostatní za ní. Její rty se stáhly do čehosi podobného úsměšku, když se na ně zase podívala.

Otočily se na ni a v tvářích se jim zračil zmatek. Náhle se před nimi rozštěkal německý ovčák. Škubal vodítkem, srst zježenou, připraven kdykoli vyrazit je rozsápat a potřísnit bahno jejich krví.

Vanda se bez známek strachu podívala na psa. „Aspoň by nám bylo teplo.“

Eva si bezděky odfrkla. Zvláštní, co najednou člověku připadne směšné.



V době „oběda“ se postavily do řady a čekaly na svůj příděl polévky. Eva nastavila ruce do mystičky, ale samozřejmě bez nádoby nemohla zachytit veškeré množství vodnaté tekutiny určené pro ni, a tak drahocenná tekutina cákala na zem. Jídlo mělo zvláštní pach a příchuť. I když některé nově příchozí takové jídlo zpočátku odmítaly, a to včetně Evy – byť si přitom dobře pamatovala hlad v Terezíně – a téměř nedokázaly spolknout ani jedno sousto, teď polévku zoufale hltaly. Říkalo se, že jim hlídači přimíchávají do jídla nějaký prášek, aby je udržovali v klidu a zabránili jim menstruovat. Rozhodně se necítily klidnější a co se týče toho druhého, to se ještě uvidí. Napadlo ji, že hladovění se o to beztak postará, i když naprosto jistá si nebyla. Některé ubožačky i přes to všechno nadále menstruovaly. Polévka chutnala vážně odporně, ale za naběračku navíc by dala kdovíco. Neměla sílu, aby se v mysli zaobírala tím, jestli jí tohle pravděpodobně otrávené jídlo z dlouhodobého hlediska ublíží, nebo ne. Především musela přežít dnešek, a to znamenalo jediné: vytrvat a zkusit získat víc jídla.

Kolem sedmé večer, když měly po práci trochu času „pro sebe“ – trávily ho stejně v barácích – dostávaly tři-stagramový krajíc černého chleba a lžičku džemu nebo margarínu, přičemž polovinu si měly schovat ke snídani. Jen pár žen vydrželo čekat a ráno si tak musely vystačit jen se zrnou náhražkou kávy bez chuti a vydržet až do polévky.

„To první, co musíme udělat,“ upozornila Sofii, hned jak dojedly, a zadívala se na jednu ze starších vězeňkyň,

kteřá přistoupila, aby si do potlučeného plechového hrnku nechala nabrat větší porci, „je sehnat si vlastní hrnek nebo misku“.

Ten, kdo vlastnil podobný majetek, dostával slušnější porce a větší kusy zeleniny. Takové prosté náčiní a přitom mohlo rozhodnout o životě a smrti.

Sofie mlčky pozorovala ostatní ženy, pak potřásla hlavou a navzdory všemu se rozesmála. Zaznělo to mile a nečekaně; skoro jako když ptáček zpěváček zanotuje do pochmurného zimního rána. „Misku? Tady? Řeknu ti, *Kritzelei*, ty jdeš vždycky přes obtíže ke hvězdám. A jak to asi provedeme?“

Eva jen mlčky stáhla rty, ale v hnědých očích se jí zalasklo. Sofie jí dala tu přezdívkou v Terezíně, kde se poprvé potkaly. Znamenalo to něco jako Škrabalka, protože se občas oddávala snění a malovala si svět takovým, jakým by ho chtěla mít. Kdysi pracovala jako kreslířka a ilustrátorka a zdálo se, že má před sebou slibnou kariéru. Nacisté však rozhodli jinak.

V Terezíně ale nutnost naučila Evu novému umění, jako například „propírání“. V podstatě se jednalo o přerozdělování věcí, které se vězňům odebíraly hned po příchodu do tábora v části zvané *Schleuse* neboli *propust*. Propírat nebylo stejné jako krást. Vlastně se ty věci vracely původním majitelům; jenom k nim přibyl určitý poplatek.

„Ještě nevím,“ odvětila a dál sledovala vyzáblou ženu s rukama a nohama jako zápalky, jak poodešla stranou. „Musíme se o to ale pokusit. Přece neskončíme jako *ony*?“



„Říkáme jim *Muselmann*,“ zašeptala Helga krátce poté, co se představila během jejich první společné noci v barácích. Více než sto žen spalo na tříposchodových dřevěných pryčnách rozprostřených po celé místnosti, které na první pohled připomínaly klece.

Helga zvedla svrašťelý červený ukazováček a ukázala na shrbenou postavu ženy opodál. Eva se podívala stejným směrem a pochopila, že z tohoto člověka už duše dávno vyprchala.

„*Muselmann*?“

„Něco jako lidé klečící při modlitbě. Zhroutili se. Prostě to vzdali.“

Eva zamrkala a snažila se pochopit obsah toho, co právě slyšela. Bylo toho za dnešek tolik, čemu nerozuměla. Dopadne stejně? A Sofie?

„Těžko jim to vyčítat,“ dodala Vanda, když se jedna dívka, která s nimi také jela ve stejném vagónu, rozbrečela.

Vtom se ale objevila vězeňkyně v roli takzvaného *kápa* neboli dozorkyně z řad vězeňkyň a uhodila vzlykající dívku do obličeje. Křikla na ni, ať okamžitě zmlkne, nebo zavolá strážného a pak ztichne navždy.

„Není tak krutá jako ostatní,“ vysvětlila Helga. Někteří *káповé* si v krutosti nijak s bachaři nezadali a snažili se je v jejich sadismu napodobit. U jiných se však zdálo, že si trochu lidství ještě uchovali. Zatímco Eva a Sofie beze slova přihlížely, Helga pokračovala: „Ta dívka právě zjistila, co se stalo její mámě. Měla by se s tím rychle smířit, protože jestli bude takhle vyvádět, tak ji za chvíli bude následovat.“

Eva ucítila, jak jí po zádech přeběhl mráz, který však neměl nic společného se zimou uvnitř baráku. „Kam odvedli její mámu?“ zeptala se.

Stará žena se předklonila a svými zaprášenými mastnými šedivějícími vlasy přilepenými k hlavě, kde jí na mnoha místech už vypadaly, připomněla Evě stárnoucí vránu s vypelichaným peřím. Překvapeně se na ni podívala, jak se na něco tak jasného může ptát, a pak ukázala kamsi ven, kam ale malými škvírami mezi prkny nedohlédly. „Do komína,“ vysvětlila.

Eva zalapala po dechu a chytila Sofii za ruku, když si uvědomila dopad těch slov. „Oni je spalují?“

Sofie zavřela oči v tiché hrůze.

Helga přikývla a v pohledu jejích velkých tmavých očí se objevila zvláštní vyrovnanost. Narůžovělé vrásky kolem nich ale zůstaly bez života. „Všichni tady zemřeme. Čím dřív se s tím smíříme, tím lépe.“ Otočila se, lehla si na prychu a obrátila se tváří ke stěně. Očividně ji unavilo cokoli dalšího nově příchozím vysvětlovat.

Eva polkla. Poslouchala dívčin přidušený vzlykot a srdce jí tou bolestí bilo jako o závod. Když se podívala na Sofii a Vandu, spatřila v jejich tvářích stejný výraz hrůzy.

S příchodem noci dostala každá krajíček černého chleba. Pak už zbývalo jen jediné: ležet a pokoušet se usnout. Ležela vedle Sofie na tvrdé prychně pod společnou tenkou špinavou dekou, a i když se k sobě tiskly, mrzly. Měla bosé nohy, protože se jí nepodařilo najít žádné ponožky ani punčochy. Všechno oblečení z nich hned po příjezdu servali a nahnali je do sprch; pokud tomu lze tak říkat. Tam si spolu s ostatními rozmazala tou trochou vody špínu po

těle a mokrá se oblékla do ještě špinavějších hadrů. Za nějakou dobu se začnou sprch bát, ale zatím zůstávaly ve sladké nevědomosti. Už tak toho na ni bylo víc než dost. Měla na sobě o několik velikostí větší roztrhané staré šaty s dlouhými rukávy, tenkou mužskou bundu a dva různé velké dřeváky. Věděla, že pokud o ně nechce přijít, musí si je nechat na nohách i ve spánku.

Otočila se na záda a zadívala se na spodní část pryčny nad sebou. Zaslechla, jak ostatní cosi zabručely, protože se musely otočit spolu s ní. Nemilosrdná slova Helgy se vracela jako ozvěna a zarývala se jí do mysli.

„Přežijeme,“ zašeptala Sofii a potmě nahmatala její ruku. „Přežili jsme Terezín, přežijeme i tohle.“

„Jak?“ zeptala se Sofie polohlasně.

Vždy dokázala mluvit na rovinu a zpřímá, ale teď se v jejích tmavých očích zračil strach a úzkost. Hluboké stíny pod víčky prozrazovaly nedostatek spánku ve vlaku a Sofie se obávala, že ani v následujících dnech se příliš nevyspí. „Slyšela jsem, jak tady jedna žena vyprávěla o svojí vesnici. Všechny tam pozabýjeli. Vytáhli je ven a zastřelili hned první den. Snad každý tady přišel o svoje rodiče, partnery nebo děti.“

Eva se na ni zadívala a snažila se pochopit, co jí Sofie právě sdělila.

„Přesně tak,“ sykla Helga a posadila se. Zamračila se a jasně tak dala najevo, že kvůli nim nemůže spát. Když se na ně zlostně podívala, oči se jí leskly jako při horečce. Několik dalších žen zanádavalo. Helga je nevnímala a pustila se rovnou do Evy: „Tak ty si myslíš, že jsi jiná? Že právě ty a nikdo jiný nemá právo na život?“

Eva zakroutila hlavou a odpověděla: „Ne, vůbec ne.“

Helga nadzvedla obočí a procedila mezi zuby: „A přesto věříš, že tohle přežiješ?“

„Ticho!“ zařvala dozorkyně, která se náhle objevila na druhé straně baráku. „Nebo vás nechám okamžitě zastřelit!“

Rychle ztichly.

Eva ležela dál na zádech a dívala se do dřevěných prken nad sebou. Pak znovu zašeptala: „Přežijeme a zase najdu Michala.“

Z hrdla Helgy se ozvalo nevěřící zamručení. „Tvůj manžel?“ hádala. „Tak to ti *naprosto* přeskočilo. Tady už nikdo v nic nedoufá. Věř mi, bude lepší, když zapomeneš, kým jsi kdysi byla. Je po všem.“

Eva potlačila slzy, které jí vztek hrnul do očí. *Muselman*, pomyslela si, *další člověk, který se smířil s osudem*. „Ne, nemůžeme si dovolit přemýšlet tak, jako by veškerá naděje pominula, protože právě tehdy nad námi doopravdy zvítězí.“

KAPITOLA DRUHÁ

Koncentrační tábor Osvětim měl velikost menšího města a nad hlavní branou jednu velkou lež: *Arbeit Macht Frei*; práce osvobozuje.

Eva při tom pomyšlení zařala zuby. To asi nacisté mysleli svobodu vykoupenou smrtí. Šourala se podél ostnatého plotu a velké dřeváky jí neustále podkluzovaly na studeném bahně, které do nich pronikalo až k zmrzlým prstům. Pohybovala se pomalu, protože jí při každém kroku projela lýtkami ostrá bolest.

V Osvětimi se pracovní tábor spojil s vyhlazovacím. Nejprve tam posílali politické vězně, ale po zavedení Hitlerova konečného řešení, plánu na systematické vyvraždění všech Židů, včetně ostatních nežádoucích skupin jako postižených, Romů, homosexuálů a dalších, pro které v nacistickém Německu nebylo místo, se toto vězení proměnilo v tábor smrti.

Eva se nacházela na místě zvaném německy Birkenau neboli Auschwitz II-Birkenau, jak se běžně uvádělo.

Jednalo se o největší zařízení s kapacitou až pro osmdesát tisíc vězňů. Podobných zařízení existovalo přes čtyřicet.

Eva odtrhla oči od země rozbahněné kroky desítek tisíc lidí a zadívala se do dále až za dlouhou cihlovou budovu se strážní věží vyčnívající nad řadami zchátralých dřevěných baráků, kde asi sto metrů od ní opravovala skupinka mužů střechu.

Michal je někde tady. Dokonce by mohl být jedním z těch mužů.

Věděla, že je takřka nemožné, aby jeden z těch mužů byl její manžel. V tak obrovském táboře se spoustou budov na neuvěřitelně rozlehlé ploše se podobné šance rovnaly prakticky nule. Kdyby se jí ale podařilo s nimi prohodit jen pár slov, třeba by mohli něco vědět. Možná by jí někdo mohl *něco málo* říct.

Vždyť právě kvůli tomu tu byla.

Zatímco se v Terezíně všichni snažili, aby se jejich jméno nikdy nedostalo na seznam lidí zařazených do příštího transportu, Eva se přihlásila dobrovolně. *Zde!* Přihlásila se, aby následovala svého manžela, a netušila, co to pro ni bude znamenat. Nebyla jediná manželka, která se takto zachovala, nespočetně žen udělalo to samé a skončilo v Osvětimi ze stejného důvodu.

Voják na stráží zpozoroval, že už delší dobu sleduje ty muže na střeše, a nervózně sáhl po zbrani. Rychle vykročila a zamířila k prádelně, kam ji na dnešek přidělili a kde už čekala celá řada žen. Zvedla bradu a naposledy pohlédla na toho vojáka. Pomyslela si: *A stejně bych to udělala znovu. Dokonce i s tím, co už teď vím. I kdyby to byla jediná možnost, jak tě najít, Michale. A já tě najdu, přísahala.*

Hrnky sehnaly až za tři dny.

Využila všechno, co ji kdy strýc Bedřich naučil. Byl to hráč a podvodník, ale v terezínském ghettu jí předal veškeré svoje znalosti. Odvedli ho do Terezína s celou rodinou poté, co nacisté obsadili Československo a připravili Židy o občanství v jejich vlastní zemi.



„Byla to tahle?“ zeptal se jí strýc jedné noci a ukázal na kartu, kterou před chvílí vybrala a kterou jakoby nic vytáhl zpod svého obnošeného šedého klobouku.

„Ano!“ vykřikla údivem a její hnědé oči se rozzářily.

Usmál se a vrásky kolem očí se prohloubily. Nespouštěla z něho zrak a sledovala, jak vytahuje pikovou dámu z klobouku. Mrkl na ni a pustil se do balení cigarety.

Stáli na dvorku a kdesi v rohu někdo brnkal na kytaru a zpíval lidovou píseň o lásce a ztrátě milované osoby. O něco později zazněl koncert a ozvala se melodie od známého skladatele. Občas jste dokonce sami sebe přesvědčili, že se život vrátí do starých kolejí. Ale chabá hygiena, přelidněné místnosti a minimální přiděly jídla vás okamžitě vrátily do reality.

„Zase dřeš, Bedřichu?“ ozval se její otec a v očích stejné barvy jako jeho dcery se mu potměšile zablesklo. Zasalutoval jedním prstem a šel dál. Vždycky si ho takto dobíral.

„Samozřejmě,“ odvětil Bedřich a rty se mu stáhly do rošťáckého úšklebku.

Dívali se, jak její otec kamsi spěchá a posunkem hlavy dává na srozuměnou, že ji máma hledá.

Měl vysokou, hubenou postavu schovanou v obleku, husté šedivé vlasy a laskavé oči. V rukách držel stoh papírů a mířil

do kanceláře tábora, kde pracoval jako účetní. V Praze patřil k těm nejlepším a nyní pomáhal nacistům udržet celý tábor v bezchybném chodu.

Rozhodně nebyl sám. Všichni se podíleli na plynulém chodu tábora. Někteří, včetně Evy, pracovali v zahradách, jiní jako její matka v prádelně a Bedřich vykonával řadu podivných úkolů, ke kterým Němci potřebovali někoho, kdo se příliš neptá. Jiná možnost neexistovala. Jen pár lidí mělo to štěstí jako její otec a získali práci v kancelářích. Do jisté míry tomu napomohla skutečnost, že do tábora dorazil mezi prvními. Platila zde jistá poslušnost a ten, kdo pomáhal tábor stavět, obdržel nejvyšší post. Mohlo by se až zdát, že si svoji práci mohli vybrat, ale tak tomu úplně nebylo.

Například k velkému rozčarování rodiny se jejímu otci nepodařilo dostatečně využít výhody spojené s postavením účetního, a co bylo mnohem důležitější, požívat ochrany, kterou mu tato pozice umožňovala, a to především záruky na ochranu.

Bedřich jen zakroutil hlavou a tiše si pro sebe dodal: „Pořád máš tak naspěch, Otto, abys splnil jejich příkazy.“

Vtom si strýc všiml, že ho pozoruje, a stiskl rty, přičemž dlouze potáhl z cigarety, než ji mezi prsty zatípl a schoval za lem klobouku na pozdější příležitost. V očích se mu usadil nezvykle vážný výraz.

„Evo, teď mě poslouchej. Chci ti říct něco důležitého. Tvůj táta je ten nejlepší chlap, jakého znám. Laskavej a čestnej. Už od mala jsem ho obdivoval. Tvoje babička o mně říkala, že jsem černá ovce rodiny. To víš, měl jsem pořád nějakej průšvih. Vlastně tohle se moc nezměnilo,“ řekl a mrkl na ni. V očích se mu zablýsklo, až ji to rozesmálo; vždycky svého

tak trochu uličnického strýce zbožňovala. Pokaždé vymyslel nějaký plán na rychlé zbohatnutí, jako například chov exotických plazů nebo tajný spolek hráčů pokeru; díky tomu druhému plánu skutečně zbohatl, ale pak mu všechno sebrali.

Bedřich pokračoval: „Tvoje babička si přála, abych byl víc jako tvůj táta. Sehnal si pořádnou práci a jasně věděl, co je správné a co špatné; zkrátka nic mezi tím. Tvůj táta potřebuje mít všechno přesně spočítané. To asi bude i důvod, proč pracuje jako účetní.“ Zašklebil se a ve svém nakažlivém úsměvu odhalil řadu lehce křivých zubů. Pak zakroutil hlavou a znovu navázal: „Říkal mi: ‚Bedřichu, já se prostě nezměním a nehodlám ustoupit z toho, čemu věřím a co považuju za správné. Nesnížím se ke lži a podvodu, abych si tu zajistil dobré místo. Nebo bych snad měl využít toho, že jsem se tu shodou okolností objevil mezi prvními? Pokud se moje jméno objeví na seznamu mezi těmi, které povedou k transportu, nebudu se vzpouzet. Vždyť když nepojedu já, vyberou někoho jiného.““

Eva překvapeně zalapala po dechu. Ty seznamy měly rozhodně k dokonalosti daleko, i když ti, kteří je tvořili, chtěli, aby lidé věřili v pověstný německý smysl pro řád, přesnost a zodpovědnost. Někdy jste se doslechli, že namátkou vybrali pár lidí a poslali je do transportu, jak tady nazývali vlaky, jenom proto, že potřebovali doplnit místa. Naprosto zdraví lidé, kteří zde mohli pracovat, se museli náhle rozloučit se svými rodinami a vydat se kamsi na východ, a to jen proto, aby zaplnili prázdné místo, nebo proto, že o ně nějaký voják zavádl pohledem.

Přesně tohle se stalo Michalovi. Věděla jen, že ho najednou popadli a hodili do vagónu. Nic víc. Během pár minut

se jí zhroutil svět a nahradily ho starosti a obavy. Neustále ji mučila otázka, kam ho odvezli. Zadívala se do dáli a oči se jí zalily slzami.

Strýc se poškrábal mezi očima a pokýval hlavou, jako by věděl, na co myslí.

„Povídal jsem mu: ‚Otto, neblbni, prostě se zachovej tak, jako by ses chtěl vyhnout ráně z pušky. Nemusíš jim to usnadňovat.‘ Ale on mě neposlechl. Ty bys ale mohla. Pozoroval jsem tě. Jsi malá, menší než ostatní, a často žiješ ve svém vlastním malém světě. Kreslíš si a sníš o tom, že z tebe bude umělkyně. Vždycky jsi taková byla, už jako malá ses tak chovala,“ usmál se na ni. „Úplně jako Míla,“ dodal a vzápětí se oba smutně zasnili. Míla byla jeho dcera a Evina sestřenice a zároveň nejlepší kamarádka. Odešla předčasně, když podlehla spálové angíně, která se u ní projevila po převozu do ghetta minulého léta. Vzhlédl a přemohl slzy. „Na místě jako tohle se nemusí citlivost vyplatit. Jsi malá a leckdo by tě mohl zadupat do země. Musíš se naučit bojovat a ukázat ostatním, co si můžou a nemůžou dovolit. Chápeš?“

Eva pokrčila rameny, tohle už věděla. Občas musela použít ostré lokty, aby ji nevyhodili z fronty na jídlo. Pokud jste tam totiž nedorazili včas, nic jste nedostali a zbytky nikdy nezůstaly. Tohle pochopila velice brzy a další lekci už nepotřebovala.

Opět přikývl, jako by jí četl myšlenky. „Někdy ale musíš využít trochu jiné dovednosti a mít všech pět pohromadě,“ řekl a poklepal si významně na čelo. „Budeš muset dělat věci, které by v normálním světě byly nemyslitelné, ale ty je stejně musíš vykonat. My už totiž nežijeme v normálním světě, rozumíš? A nikdo nám jen tak na pomoc nepřijde. Tady se

hraje podle jiných pravidel a na nich závisí náš život. Pochop to a možná se odtud dostaneš. Potřebuju, abys tohle přežila, holčičko, protože hodně našich lidí už zemřelo.“

Krátce po tomto rozhovoru začaly její lekce se strýcem. Byla ráda, že při nich přišla na jiné myšlenky a zapomněla na chvíli na ztrátu svojí milované sestřenice a na svoje obavy a starosti o Michala.

Měla teď jen jeden cíl, a to zjistit, kam jejího manžela odvedli – a vydat se za ním hned, jak to bude možné. Do té doby se ale chtěla naučit všemu, co by jí pomohlo přežít, a tak neztrácela ani minutu.

Za pouhý týden ji strýc naučil různé triky s rukama a způsoby, jak odlákat něčí pozornost. V dalším týdnu dokázala sebrat věci ze stolu, aniž by si toho kdokoli všiml, a ve třetím týdnu dovedla vše zase na stůl nepozorovaně vrátit; tato část patřila, jak se ukázalo, k těm nejnáročnějším. Ze zásady nehodlala okrádat přátele a ostatní obyvatele tábora, ale nevadilo jí zcizit nějaké věci strážným a jejím nepřátelům a pomoci tak svojí rodině a přátelům přežít. Pochopila, že většina lidí nevěnuje valnou pozornost tomu, co se kolem nich a třeba i přímo pod jejich nosem odehrává. Naučila se také, že lze tomuto nedostatku pozornosti dopomoci mírným rozptýlením.

Za tři měsíce už zvládala i karetní triky. Není to tak těžké, když víte, jak na to; ostatně jako se vším. Ve věděni je síla.



Sehnat hrnky nestálo velké úsilí, ale úplně snadné to také nebylo. Tři dny musely dávat stranou černý žitný chléb, aby ho mohly vyměnit s ženou, kterou jim Helga doporučila.

Byla to Polka se širokými boky a jmenovala se Zuzana. Ta uměla takové věci zařídit a přinesla jim čtyři hrnky.

„Tak jsem to zařídila,“ oznámila a jeden hrnek odsunula stranou. Tak tomu tady říkali – zařídit. Eva se podívala na čtvrtý hrnek.

„Potřebuju čtyři,“ pronesla.

„To bude stát víc.“

Eva přikývla a nabídla šálu. Jednalo se o jednu z cenných věcí, které Sofie vyhrabala v haldě oblečení po příjezdu do tábora. Odevzdala ji Evě jako svůj podíl při shánění nádob na polévku. Kdyby tušila, že Eva kvůli hrnkům už tři dny hladová, strašně by jí vynadala. A strašné to vlastně i bylo: tři dny bez jídla a k pití jen mizerná káva a vodová polévka. Jenže jídlo se v Osvětimi považovalo za nejcennější artikl a nejtvrďší měnu.

Zuzana si zvědavě prohlédla otrhanou, ale přesto teplou, hrubou šálu, pak přikývla a podala Evě čtvrtý hrnek. Hned po jídle se za nejcennější považovala jakákoli ochrana před nemilosrdnou zimou.

Za ten pocit plného břicha to ale stálo. Hrnky byly jistotou, že dostanou svoji porci polévky a kávy, namísto té trošky tekutiny, která jim každý den protékala holými prsty. Něco tak nepatrného, a přesto významného. Ty hrnky sehnala pro sebe, Sofii, Vandu a Noemi, ženu, která spala na pryčně pod nimi.

Ráno před *Appellem* předala Noemi hrnek. Oči se jí při pohledu na takový dar rozšířily. I s ostříhanými černými vlasy to byla pohledná žena s výraznými rysy a bleďe modrýma očima.

„To je pro mě?“ zeptala se nevěřičně. „Jak jsi to zařídila? Máš to u mě. Děkuju.“

Eva pokrčila rameny a mrkla na ni. Bude to mít u Noemi schované a to není k zahzení. Tak to tady chodilo. Život tu běžel na základě protislužeb. Čím větší laskavost, tím větší *možná* protislužba. Někdy se sice nevyužila, ale i tak z ní mohla být určitá pojistka do budoucna. Každý, kdo měl všech pět pohromadě, se takto choval.

„Jsi fakt talent, Evo,“ pochválila ji Vanda, když za nimi kráčela s novým hrnkem v ruce. Neustále tvrdila, že si ho přiváže k pasu a bude s ním i spát, aby jí ho náhodou někdo neukradl. Dobře věděla, že by k tomu mohlo lehce dojít; kdo chce přežít, odhodlá se k ledasčemu.

Eva pokrčila rameny, ale nic neříkala. Ze začátku mnoho přirozeného talentu neprojevovala. Až moc se oddávala snění a její citlivé srdce jí nedovolilo se takto chovat. Ale nakonec ji Bedřich všemu dobře naučil.

KAPITOLA TŘETÍ

Sněžilo a na zemi se objevily hluboké závěje. Vločky poletovaly kolem žen a doprovázely je na každém kroku. Všude se ozýval kašel a chrapot. Ty chytřejší věděly, že musí působit dojem silné a práce schopné ženy. Ty, které se tak nezachovaly, riskovaly, že je přidělí na práci, která jim zajistí rychlou smrt.

Z velkého zástupu žen vycházel zvuk podobný bzučení včel a ani sněhová pokrývka ho nedokázala ztlumit. Eva balancovala na mrazem ztuhlých nohách a s narovnanými zády se snažila působit dojem vysokého a silného jedince. Jako další si musím sehnat punčochy, říkala si. Podvědomě si totiž začínala dělat starosti, že by se jí na nohách mohly objevit omrzliny.

Pořád se to ale nevyrovnalo problémům Vandy. Maďarka polkla, ale zmrzlé rty se jí ani nepohnuly. Z bleďého pihatého obličej se už dávno vytratila barva a její ostříhané zrzavé vlasy svítily v mdlé záři zimního slunce.

Příslušník SS Wilhem Hinterschloss upřel na Vandu pohled svých chladných šedých očí, jako by právě spatřil nějaký otravný hmyz, který se chystá už brzo rozmáčkout.

Zopakoval rozkaz a zamračil se, ale bylo jasné, že Vanda německy příliš neuměla a stále mu nerozuměla.

„Do skladu,“ zašeptala Eva, když se k ní s tlukoucím srdcem přisouřala. „Chce, abys šla do třídících skladů, do těch, co jim říkají ‚Kanada.‘“

Vězni původně dali skladům toto označení proto, že pro ně Kanada představovala zemi velkých možností.

Hinterschloss se na ni prudce obrátil a v šedých očích se mu zablesklo. Běльмо měl žluté jako od nikotinu a jeho hlas zněl studeně a dunivě. Zasáhl ji snad víc než chladné počasí. „Cos to říkala?“

Krve by se v ní nedořezal. Otevřela ústa, ale nevyšla z nich ani hláska.

Dozorcovy špičaté zuby se zableskly a připomněly jí hlodavce, který se chystá zakousnout do svojí kořisti.

Srdce se jí rozbušilo a ruce i nohy zkameněly. Jazyk jí ztvrdnul tak, že ze sebe nedokázala vypravit ani slovo.

Polkla. Přistoupil až k ní a boty s olověnou špičkou se zaryly do sněhu u jejích nohou. Byl cítit po plesnivém chlebu a whisky. Bylo zřejmé, že strážní SS měli svoje prostředky, jak se během čekání venku bránit mrazu. Na srdce ale nic nepotřebovali; žádné totiž neměli.

Eva zaváhala, ale pak vykoktala odpověď: „Já... jen překládala, pane.“

Hinterschlossovy ruce se pohnuly směrem k pistoli. Eva zavřela oči v neblahé a děsivé předtuše. Myslí jí